

Temat: **Motywy kresowe w naszej miejscowości**

Propozycja innych tematów:

- Skąd pochodzimy?
- Skąd nasz ród?

Zamierzone osiągnięcia:

Przygotowanie przed lekcją – uczeń:

- zna pochodzenie swoich przodków;
- potrafi odtworzyć ich przybliżone losy repatriacji na zachodnie ziemie;
- umie określić historyczne przyczyny zmiany przez nich miejsca zamieszkania;
- zna pojęcia: repatriacja, przesiedlenie.

• Cel ogólny:

- uczeń poznaje przeszłość swojej rodziny; odnajduje ślady (materialne i niematerialne) z jej przeszłości.

• Cele operacyjne:

A. Uczeń zna:

- najważniejsze wydarzenia historyczne dziejów własnej rodziny i miejscowości,
- ślady materialne i kulturowe wynikające z przeszłości ludności napływowej,
- okoliczności przeniesienia ze Lwowa do Wrocławia instytucji kulturalnych.

B. Uczeń rozumie:

- wpływ wielkich wydarzeń historycznych na losy poszczególnych ludzi i ich rodzin,
- znaczenie Lwowa jako ośrodka kulturalnego w Polsce przedwojennej,
- trudności w zaadaptowaniu się ludności napływowej w nowych warunkach,
- przyczyny przeniesienia pamiątek z Kresów przez repatriantów do nowych miejsc osiedleń.

C. Uczeń potrafi:

- przygotować i przeprowadzić rozmowę tematyczną lub wywiad oraz zdobyć wiadomości na dany temat,
- dokonać oceny zebranego przez siebie materiału,
- wyszukać i zlokalizować materialne ślady kresowe w swojej miejscowości,
- wskazać rejon lub miejscowości, z których przybyli repatrianci i wyjaśnić przyczynę ich osiedlania się na Śląsku,
- wskazać przykłady elementów kultury kresowej przeniesione na grunt ziem zachodnich,
- powiązać w ciąg przyczynowo-skutkowy wydarzenia historyczne z losami swojej rodziny,
- określić znaczenie przeniesienia śladów materialnych z Kresów.

• Cel wychowawczy:

- budzenie szacunku do dokonań poprzednich pokoleń;
- kształtowanie postaw tolerancji poprzez ukazanie różnorodności pochodzenia mieszkańców oraz ich przywiązania do swoich kresowych korzeni;
- rozwijanie świadomej potrzeby pielęgnowania tradycji i odpowiedzialności za nią.

Środki dydaktyczne:

- prace uczniów,
- tablice korkowe,
- mapa historyczna (mapa ścienna konturowa),
- film „Świadek wiary” (patrz płyta),
- materiały ikonograficzne (patrz płyta).

Metody nauczania:

rozmowa nauczająca, pokaz, elementy wykładu, dyskusja

Czas trwania zajęć:

Lekcja 1 x 45 min.

Uwagi dodatkowe:

Lekcję należy poprzedzić wcześniejszym (ok. 2 tygodni wcześniej) zapoznaniem klasy z celem lekcji oraz poleceniem zdobycia informacji na temat:

- pochodzenia pradiadków, przyczyny i czas zmiany miejsca zamieszkania,
- sposobu transportu oraz powodów osiedlenia w tej konkretnej miejscowości,
- pamiątek i zwyczajów mających swe korzenie na Kresach (pamiątek rodzinnych, religijnych czy też zwyczajów świąteczno-kulinarnych).

Należy przybliżyć historię miejscowości na tle wydarzeń historii kraju – zwłaszcza w kwestii przynależności państwowej (można temat ten omówić na lekcji, na której klasa zostanie poinformowana o zadaniach). W zależności od poziomu wiedzy klasy nauczyciel może tego dokonać za pomocą pogadanki bądź elementów wykładu.

Głównym celem jest stworzenie mapy, na której uczniowie zobaczą, skąd pochodzą ich rodziny i jak wiele łączy ich miejscowość z innymi regionami kraju, z Kresami, bądź z Polską centralną oraz ukazanie wpływów kultury kresowej na dzisiejsze życie i świąteczne zwyczaje.

Wyniki badań poszczególnych klas można przedstawić całej szkole, na przykład można wywiesić w szkole mapę zatytułowaną „Skąd pochodzimy?”, na której zaprezentowana została by w ujęciu procentowym skala przesiedleń ludzi przybyłych ze wschodniej i centralnej Polski; można umieścić pamiątki z Kresów w gablocie dokumentującej krótki rys historyczny zasiedlania ziem zachodnich;

można zaprezentować zwyczaje świąteczne i kulinarne na szkolnej wigilii czy kiermaszu świątecznym. Kresowe święta mogłyby wyróżnić się specjalną oprawą i daniami, które uczniowie przynieśliby z domu, dania charakterystyczne dla ich rodzin.

Powyższa lekcja może stanowić doskonały wstęp do przeprowadzenia lekcji nr 8 : Ziemie zachodnie w propagandzie PRL – dyskusja na temat „Ziemie odzyskane czy pozyskane?”

→ Bank pomysłów:

Przygotowanie ogólnoszkolnego kiermaszu prezentującego różnorodność zwyczajów świątecznych w danej miejscowości oraz korzenie tej różnorodności (z jakich regionów pochodzi dana potrawa). Można też przygotować książkę kucharską zawierającą przepisy kulinarne.

Stworzenie ogólnoszkolnej lub międzyszkolnej mapy „Skąd pochodzimy?” – każdy przodek zaznaczany byłby na przedwojennej mapie Polski jedną kropką w miejscu swojego dawnego zamieszkania, pod mapą można wystawić (o ile istnieją) rodzinne bądź inne (np. religijne) pamiątki przywiezione z Kresów.

Założenie szkolnej „izby regionalnej”, w której zaprezentowane zostałyby materiały na temat pochodzenia ludności, zwyczajów i pamiątek związanych z pochodzeniem i przesiedleniami.

Skorzystanie z oferty Muzeum Etnograficznego i zorganizowanie zajęć zatytułowanych „Droga do Wrocławia. Osadnicy i ich bagaż. Trudne początki”.

Zorganizowanie dla klas/szkół starszych wiekowo dyskusji na temat: „Jaki wpływ wywarła historia Europy i świata na losy rodzin i zwykłych ludzi?”

Krótką dyskusja na lekcjach historii bądź na godzinie wychowawczej o związkach regionu z przedwojenną historią, o powojennych wypędzeniach czy też o stosunku ludności do ziem zachodnich – (patrz lekcja 8: Ziemie zachodnie w propagandzie PRL – dyskusja na temat „Ziemie odzyskane czy pozyskane?”). W klasach starszych można pokusić się o bliższe zarysowanie problemu wypędzeń, roszczeń niemieckich, Związku Wypędzonych, Powiernictwa Pruskiego czy też ogólnie problemu wymuszonych migracji ludności po zakończeniu II wojny światowej.

⇒ PROPONOWANY PRZEBIEG LEKCJI:

1. Czynności porządkowe, przypomnienie planu zajęć.
2. Wyjaśnienie tematu zajęć i ich celu, przypięcie bądź narysowanie konturowej mapy miejscowości.
3. Skrótowe przypomnienie historii regionu i zmian państwowych i ludnościowych w XX wieku:
 - sytuacja regionu przed II wojną światową (państwowość, kwestie narodowościowe);
 - przejście frontu i zakończenie wojny;
 - przyczyny, przebieg i kierunki przesiedleń – przypomnienie bądź wyjaśnienie pojęć repatriacji i przesiedlenia;

Można wykorzystać materiały: film „Świadectwo wiary”, mapę, na której Stalin zaznaczył kredką w 1944 r. propozycję zachodniej granicy Polski, dokumenty związane z przyjazdem na ziemie zachodnie, Akt Nadania ziemi na tych terenach, krótkie relacje świadków dotyczące przyjazdu na ziemie zachodnie (patrz płyta).

4. Prezentacje młodzieży:

- zaznaczenie miejsca pochodzenia pradziadków na mapie konturowej;
- wyjaśnienie przyczyn wyjazdu z rodzinnych miejscowości;
- krótka informacja o warunkach podróży, odczucia ludności związane z wyjazdem;
- pamiątki rodzinne (skąd? jakie? dlaczego akurat one?);
- motywy kresowe w miejscowościach dzisiaj;
- zwyczaje kulturowe pielęgnowane w rodzinach (konkretne przykłady np.: potrawy wigilijne, sposób obchodzenia świąt itd.).

W przypadku braku możliwości zdobycia przez młodzież określonych informacji nauczyciel musi je zaprezentować sam (może wykorzystać do tego celu film „Świadectwo wiary”, dokumenty związane z przyjazdem na ziemie zachodnie, Akt Nadania ziemi na tych terenach, relacja Józefy Mikołajczyk o przyjeździe na ziemie zachodnie).

5. Podsumowanie wykonanych prac i zdobytych informacji:

- próba podsumowania ilościowego (na tablicy):
 - regionów, skąd pochodzili pradziadkowie;
 - najczęstszych powodów wyjazdów;
 - warunków podróży;
 - odczuć ludności;
 - stosowania dawnych zwyczajów i obrzędów.

Rozmowa nauczająca lub praca pod kierunkiem celem stworzenia takiego modelu indywidualnie lub w grupach.

- próba wspólnego uogólnienia informacji zdobytych przez młodzież na podstawie odpowiedzi na wcześniej postawione pytania – Skąd i kiedy przybyli? Dlaczego? W jakich warunkach przebiegała ich podróż? Jakie towarzyszyły im emocje? Jakie dziś można zauważyć ich związki z dawnymi miejscowościami bądź regionami? Na bazie otrzymanych odpowiedzi uczniowie mogą stworzyć przykładowy model repatriantów – mieszkańców ich miejscowości;
- próba poszukiwania reminiscencji – czy można podać konkretne przykłady wpływu kultury kresowej na dzisiejsze zwyczaje i kulturę materialną miejscowości?

6. Ocena pracy młodzieży.

Proponowana notatka:

A. Pochodzenie ludności i miejscowości

- pierwsze państwo, w którego granicach znalazła się miejscowość,
- wydarzenia historyczne mające wpływ na zmiany państwowe bądź ludnościowe,
- II wojna światowa – daty migracji,
- napływ ludności po wojnie,
- przybliżony procentowy skład ludności (pochodzenia lub narodowości),

B. Repatriacja czy przesiedlenie?

- wytłumaczenie obu pojęć,
- krótkie informacje o warunkach podróży repatriantów,
- stosunek ludności do kwestii osiedlania się na ziemiach zachodnich,
- przyczyny osiedlania się ludności napływowej w konkretnych miejscowościach (przyadek czy chęć pozostania ze znajomymi i bliskimi?).

C. Motywy kresowe

- najczęstsze pamiątki lub elementy religijne znajdujące się w domach i miejscowych parafach,
- zwyczaje kulturowe przeniesione z Kresów:
 - potrawy,
 - obchodzenie świąt religijnych,
 - potrawy świąteczne.

Propozycja zadania domowego:

Podaj konkretne przykłady wpływu kultury kresowej na życie twojej rodziny.

Przydatne pozycje i strony:

- » Hryciuk Grzegorz, *Przemiany narodowościowe i ludnościowe w Galicji Wschodniej i na Wołyniu w latach 1931-1948*, Toruń 2005.
- » Kersten Krystyna, *Repatriacja ludności polskiej po II wojnie światowej. Studium historyczne*, Wrocław 1974.
- » Latuch Mikołaj, *Repatriacja ludności polskiej w latach 1955-1960 na tle zewnętrznych ruchów wędrownych*, Warszawa 1994.
- » Marczak Tadeusz, *Granica zachodnia w polskiej polityce zagranicznej w latach 1944-1950. PKWN a granice*, Wrocław 1995.
- » Mazur Grzegorz, *Problemy przesiedlenia Polaków z Ukrainy i Ukraińców z Polski w latach 1945--1946*, [w:] *Polska-Ukraina: trudne pytania*, T. 8, Warszawa 2001.
- » Piesowicz Kazimierz, *Demograficzne skutki II wojny światowej*, *Studia Demograficzne*, nr 1/87, s. 103–136. *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich do Polski 1944-1947. Wybór dokumentów*, wyb., oprac., red. dok. Stanisław Ciesielski, Warszawa 2000.

W www.sciesielski.republika.pl/transfer/repat.html
Stanisław Ciesielski, *Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich do Polski 1944-1947*

W www.lwow.com.pl/przes1.html
Zofia Lewartowska, *Polskie przesiedlenia – historia nieznaną*

W ciesielski-stanislaw.tripod.com/repat.html
Przesiedlenie ludności polskiej z Kresów Wschodnich do Polski 1944-1947

W www.biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-586.html